

بازسازی هنرمندانه تاریخ توسط هنرمند زابلی

قنوس هنر در شهری که سوخته است

محمد معصومیان گزارش نویس

روزهای داغ تابستان برای علی زمان چشم دوختن به صحرا بود تا دوره‌گردها از راهی دور به «تمبکه» در سیستان و بلوچستان برسند. دوره‌گردهایی با سر و وضعی عجیب و زولیده که معلوم نبود از کجا می‌آیند و به کجا می‌روند؛ با ابزاری که برای روستاییان اره و چاقو می‌ساختند و برای او خیالاتی شیرین. می‌نشست پایین پای آنها و خیره می‌شد به وسایلی که شبیه رؤیا بودند. وقتی کارشان تمام می‌شد و می‌رفتند تازه کار او شروع می‌شد؛ باقیمانده فلزات را به هم می‌چسباند تا بتواند چیزی از نو بسازد. حالا علی کیخواجه هنرمند برجسته معرق سیستانی وقتی از آن روزها حرف می‌زند رگه‌ای از شور شیرین کودکی در صدایش پیدا می‌شود: «با باقیمانده ضایعات فلزی که از کار آنها باقی می‌ماند ابزاری شبیه اره مویی درست می‌کردم. مثلا تکه‌ای فلز فنری را دو سر چوب می‌بستم و پوست هندوانه و خربزه را اره می‌کردم و کنار هم می‌گذاشتم تا اینکه شکل جالبی می‌گرفت بعد مثل کاردستی به مدرسه می‌بردم و دفعه بعد با تمام بچه‌ها مشغول کار می‌شدیم.»

حالا بعد از گذشت آن سال‌ها علی کیخواجه ۶۳ ساله، استاد معرق معروفی در زابل است؛ کسی که با بازسازی اشیای باقیمانده از تمدن شهر سوخته تعریفی جدید به هنر معرق داده است: «برای اولین بار سال ۷۳ یا ۷۴ یک شانه معرق کاری در شهر سوخته پیدا شد که تاریخ این هنر را به ۳ هزار و ۲۰۰ سال پیش از میلاد می‌رساند. خیلی برای من

جالب بود. الان آن شانه در موزه است و من هم یکی عین آن را ساختم که آن هم در موزه است.» بعد از انتشار این خبر بود که کیخواجه فعالیتش را در عرصه معرق روی شهر سوخته متمرکز کرد: «وقتی یقین پیدا کردم زادگاه این هنر شهر ماست کار برای من شبیه یک وظیفه اخلاقی شد. برای من که تا سال‌ها هنوز نام کاری را که می‌کردم نمی‌دانستم، فهمیده بودم سرچشمه این هنر شهر من است. از آن به بعد همه چیز عوض شد و معنای دیگری گرفت. بازسازی و الهام از ریشه‌های تاریخی شهرم حالا شبیه یک جور دینی است که به گردن من است.» از آن پس آن‌طور که خودش می‌گوید همه دانشجویان و شاگردانی که کار معرق را زیر نظر او آموختند و ادامه دادند، سعی کردند با انگیزه‌ای که استادشان در این کار داشت معرق را به خاستگاه اصلی‌اش یعنی شهر سوخته متصل کنند. بازگشتی شکوهمند به تاریخ شهری اسرارآمیز.

علی کیخواجه که حالا پنج فرزند تحصیلکرده در رشته‌های مختلفی به جامعه معرفی کرده از روزگاری می‌گوید که با افکار مترقی پدرش موفق شد بعد از اتمام کلاس ششم به شهر بیاید و ادامه تحصیل بدهد تا تنها شاگرد آن کلاس ۲۷ نفره روستا باشد که تحصیل را اولویت خودش قرار داده بود: «پدرم کشاورز بود و قرآن هم می‌خواند، نمی‌گویم وضع مالی ما خیلی خوب بود چون بسیاری در روستا اوضاع مالی بهتری از ما داشتند اما شاید کمی بیشتر از دیگران و پرورش است دست از آموزش

نکشیده. این استاد برجسته معرق که سال‌هاست با آموزش این هنر به داوطلبان پیر و جوان و بازنشسته نقش پررنگی در فراگیری این هنر داشته، می‌گوید: «متأسفانه باید بگویم کسی به فکر این هنر نیست چون مثل نمایش و موسیقی سودده نیست و حتی با توجه به اقلیم ما که در آن چوب پیدا نمی‌شود کمی هم گران است.» او از گران شدن موادی مانند پلی‌استر می‌گوید که تا چند سال پیش ۱۹ هزار تومان بود و حالا داوطلبان و بازنشسته‌هایی که با عشق به کلاس‌ها می‌آیند باید برای یک قوطی از آن ۱۸۰ هزار تومان پول بپردازند: «واقعاً برای بازنشسته‌ای که حقوقش حتی به خرج یک ماه نمی‌رسد این مبلغ زیاد است. مشکل ما حمایت نکردن مسئولان از این رشته است. گاهی با خودم تکر می‌کنم اصلاً متولی این

رشته کیست؟ وزارت ارشاد یا میراث فرهنگی یا دانشگاه؟ با همه این‌ها ما تلاش می‌کنیم تا زنده و سرپا بمانیم تا این هنر و فرهنگ سیستان و بلوچستان را به کشور معرفی کنیم.» می‌توان به بازسازی مو به موی یک بازی کشف شده در گوری باقی مانده از شهر سوخته به‌نام «سر و دم» نام برد که در آن ماری با یک حرکت ۲۰ خانه را پشت سر می‌گذارد تا در نهایت آرامش سرش را روی دماش بگذارد: «سر و دم یک بازی فکری است که من آن را درست کرده‌ام. در سال ۱۳۵۶ و در د فنیته شماره ۷۳۱ این بازی در قبر پیدا می‌شود. عده‌ای به غلط می‌گفتند تخته نرد است اما اصلاً شباهتی به تخته نرد ندارد. قرار است در این چند روز از این بازی رونمایی کنیم. این بازی آن‌طور

که به من گفته‌اند قرار است در موزه ایران باستان تهران هم رونمایی و به نمایش گذاشته شود. از نکات جالب بازی این است که تاس‌های مکعب مستطیل دارد و شماره آن تا ۴ است و تا ۶ نیست. جنس این تاس‌ها هم از عاج و چوب است که من هم با عاج و چوب آن را درست کردم.» او از بازسازی «جام انیمیشن» نیز می‌گوید که در بقایای شهر سوخته پیدا شده؛ اولین نمونه از انیمیشن در تاریخ بشر. کیخواجه همچنین می‌گوید: «به‌تازگی حجمی شبیه کتاب به‌نام ۱۶ نفر از بزرگان سیستان ساختمام است و می‌خواهم باهم از این طریق یاد مردان بزرگ این سرزمین را زنده نگاه دارم. خیلی چیزها هست که اگر خدا توفیق بدهد در زمینه کار به شیوه شهر سوخته درست می‌کنیم که

واقعاً زیباست.» کیخواجه که فهرست بازسازی‌هایش از لوح‌ها و نقوش باستانی تمامی ندارد با افتخار از ساخت اولین نقاشی نقش برجسته ساسانیان در کوه خواجه می‌گوید که سال‌هاست در موزه ایتالیا نگهداری می‌شود. او ناوسته از روی تصویر دست به این بازسازی برند. علی کیخواجه همین‌طور که با من حرف می‌زند مشغول راهنمایی شاگردانش در کلاس کار با هم هست و ترجیح‌بند حرف‌هایش محرومیتی است که استان سیستان و بلوچستان با آن درگیر است. او را در گفت‌وگوهایی که با هم داشتیم، هنرمندی مردمی و پراز ایده و دغدغه دیدم؛ نگران شاگردانش و فقر و خشکسالی طولانی که سیستان و بلوچستان با آن درگیر است: «ما منطقه محرومی نیستیم بلکه از مدیریت درست محروم هستیم.»

ارقام ۱ تا ۹ را طوری در خانه‌های سفید قرار دهید که هر رقم در سطرها، ستون‌ها و مربع‌های کوچک ۳ در ۳ یکبار دیده شود

جدول سودوکو

۳۳۲۸

آسان								
		۴		۸		۹	۶	۵
						۵	۳	۴
						۴		
۸						۲	۳	۲
	۲		۷		۶	۵	۹	
				۱		۵		
			۴	۶		۵		۸
۲	۳			۵				۴
			۷	۹	۴			
		۱	۵		۳	۷	۶	

سخت								
	۲			۹				۸
			۷		۱	۹		
				۶	۳			
		۳		۴				
	۲		۱		۷	۳	۶	
			۶					
		۸		۶				
	۹	۲						
					۴			۷
			۲					۵

متوسط								
				۱		۳		۴
						۱		۳
					۹			
		۸	۵		۲			
		۴		۸		۱		۲
						۶		۲
		۱	۵	۲			۸	
		۴			۲		۸	۵

خیلی سخت								
		۶			۷		۹	
				۵			۴	
		۷		۶			۱	
					۳			
	۳		۱	۸	۹	۴	۲	۶
				۵				
		۳				۵		۲
			۹			۳		
				۸			۲	۶

حل جدول سودوکو شماره ۳۳۱۶

۵	۱	۷	۸	۳	۶	۲	۴	۹
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷
۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳	۶	۲
۷	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۲
۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴	۳
۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷	۲
۸	۲	۱	۵	۷	۳	۶	۴	۹
۴	۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹
۳	۶	۲	۱	۸	۵	۷	۹	۴
۲	۹	۴	۳	۶	۱	۸	۵	۷